

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЗАПОРУКА УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, удосконалення існуючої методики проведення обліку, контролю та аналізу, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує, удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування. В ринкових умовах для ефективного розвитку будь-який суб'єкт господарювання – від приватного підприємця до державної корпорації – повинен мати оперативну інформацію про стан свого майна, рух грошових коштів, розрахунки з дебіторами та кредиторами, фактичний стан виробництва, результати діяльності та зміни у власному капіталі.

Вирішенню завдання підвищення актуалізації облікової інформації в сучасних умовах сприяє використання останніх досягнень у галузі комп'ютерних технологій, засобів і технологій комунікацій та розробка оптимальних для сприйняття користувачами методів подання облікової інформації.

Сьогодні неможливо уявити жодне підприємство без використання інформаційних систем та технологій. Вони проникли абсолютно в усі сфери діяльності кожної установи, підприємства, організації від процесу організації діяльності: постачання, виробництва, реалізації (збуту) продукції (послуг) до оформлення та представлення результатів господарської діяльності. Використання інформаційних технологій дало змогу полегшити роботу працівників, звести до мінімуму втручання людини у виробничий процес, скоротити час на виготовлення продукції, зменшити витрати на оплату праці, спростити процес управління підприємством в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичний огляд джерел дозволив встановити, що на сучасному етапі застосування інформаційних технологій в Україні в різних галузях економіки потребує розвитку і вдосконалення. Так, відповідно до проведеного компанією Economist Intelligence Unit у шістдесяти країнах світу дослідження за якістю інформаційних технологій, Україна займає 45, а Росія – 44 місце. Такі результати свідчать про недостатню забезпеченість суб'єктів господарювання відповідними новітніми технологіями. Подібна ситуація виникає і у сфері бухгалтерського обліку, тому необхідним є дослідження існуючої методики і напрацювань у частині автоматизації облікових робіт, які на сьогодні використовуються найбільшим чином фахівцями бухгалтерського обліку [2, с. 17].

Вагомий внесок у вирішення питань щодо застосування інформаційних систем і технологій в бухгалтерському обліку внесли такі вітчизняні вчені: Бутинець Ф. Ф., Барановський М. Т., Височан О. С., Загородиш А. Г., Загородній А. Г., Заремба О. А., Івахненко С. В., Кузьмінський Ю. А., Писаревська Т. А., Семємова В. К., Таранов А. В., Завгородній В. П., Шквір В. Д. та інші. Серед зарубіжних вчених можна назвати таких: Водопалова Н. В., Володько Л. П., Гільде Е. К., Даллас К. Е., Ісаков В. І., Нарібаєв К. Н., Островський О. М., Подольський В. І., Рожнов В. С., Соколов Я. В., Чистов Д. В., Шмігель О. Д. та інші.

Необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення теорії та практики впровадження й ефективності використання комп'ютерних систем і технологій бухгалтерського обліку визначили актуальність даного дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Основними завданнями написання даної статті є дослідження сучасного стану автоматизації облікових процесів на підприємствах та вивчення особливостей сучасних інформаційних систем і технологій бухгалтерського

обліку, а також визначення їх місця в системі ефективного управління.

Виклад основного матеріалу. Різні підприємства прагнуть досягти максимальної ефективності своєї діяльності. Однак, з розвитком підприємств, зростанням масштабу їх діяльності, а також зі збільшенням територіального розподілу адміністративних, виробничих, торгових і складських підрозділів помітно зросли й матеріальні, фінансові та інформаційні потоки, що спричинило збільшення навантаження працівників у частині збору, накопичення та обробки необхідної інформації та оформлення результатів її аналізу.

Перехід до ринкових відносин в економіці та науково-технічний прогрес надзвичайно прискорили темпи впровадження у всі сфери соціально-економічного життя останніх досягнень у сфері інформатизації. В наш час без комп'ютерної техніки та програмного забезпечення не може діяти жодне, навіть, найменше підприємство. Зайняти провідні позиції на ринку, підвищити ефективність роботи персоналу, створити оптимальну структуру управління – ось першочергові завдання керівника підприємства. Це особливо важливо у бухгалтерській діяльності, що обумовлює широке застосування бухгалтерських пакетів прикладних програм, завдяки впровадженню яких підвищується оперативність обробки даних та вірогідність ділової інформації, а також приймаються більш об'єктивні фінансові й управлінські рішення.

Особливо важливою є автоматизація бухгалтерського обліку. Оскільки налагоджена, прозора, чітка схема організації бухгалтерського обліку дає змогу удосконалити процес ведення обліку на підприємстві, уникнути можливих помилок у розрахунках, які залежали від людського фактора, пришвидшити процес розрахунків підприємства з контрагентами та в результаті отримати ефективнішу діяльність всього підприємства, уникнути штрафів та неустойок за несвоєчасність розрахунків та неправильність нарахувань деяких сум.

Сучасне програмне забезпечення дає змогу повністю автоматизувати обліковий процес. Який починається від моменту введення даних з первинних документів, включаючи автоматизоване формування проводок, заповнення відповідних реєстрів обліку та формування звітних форм документів.

Одним з напрямків автоматизації процесу обліку є створення комп'ютерних інформаційних систем, орієнтованих на розв'язування всього комплексу типових облікових задач і формування відповідної фінансової та бухгалтерської звітності. Тобто, впровадження системи шляхом раціоналізації організаційної структури. В даному випадку організаційна структура підприємства проходить процес раціоналізації, тобто стара структура модернізується таким чином, щоб отримати найбільший ефект від впровадження даної інформаційної системи [3].

Причини, що спонукають підприємства впроваджувати інформаційні системи в сфері бухгалтерського обліку, з одного боку обумовлені прагненням керівництва збільшити продуктивність повсякденних робіт або усунути їх повторне проведення, а з іншого боку – бажанням підвищити ефективність управління діяльністю підприємства за рахунок прийняття оптимальних та раціональних управлінських рішень.

Проте оцінюючи ефективність від впровадження програмного забезпечення бухгалтерського обліку, що прискорює інформаційні потоки в декілька, а іноді, і в десятки разів, витрати на його встановлення відходять на другий план. Саме повнота, своєчасність та достовірність отриманої інформації дозволяє ухвалювати правильні та ефективні рішення на різних рівнях управління підприємством. Адже зрозуміло, що при здійсненні господарської діяльності ціна помилки буває досить високою [3].

В даний час автоматизація бухгалтерського обліку за допомогою персонального комп'ютера не є складним завданням ні для розробника, ні для користувача бухгалтерських програм. Сьогоднішня простота рішення комп'ютеризації бухгалтерського обліку досягнута складним шляхом: від комп'ютеризації окремих ділянок облікової роботи до встановлення пов'язаних баз даних для зведення балансу підприємства.

Освоєння бухгалтерами комп'ютерів на рівні не тільки користувача, але і програмування (а сьогодні це вже кваліфікаційна вимога) дозволило кардинально переглянути стратегію бухгалтерських програм.

Потужні програмні засоби у вигляді баз даних, інформаційно-пошукових систем дозволяють не лише підвищувати продуктивність праці обліковця, а й у процесі роботи змінювати звичну форму подання інформації та її зміст, отримувати інформацію зі значно ширшого діапазону джерел, ніж це передбачено у звичайних інформаційних системах. Поява комп'ютерної техніки суттєво вплинула на технологію ведення бухгалтерського обліку на всіх його етапах.

З розвитком науки і техніки удосконалюється і автоматизація облікових процесів. В світі виникають одна за одною компанії по розробці та впровадженню програмного забезпечення для підприємств усіх форм власності та видів діяльності, зокрема, стосовно автоматизації бухгалтерського обліку. Деякі з них проникають і на український ринок інформаційних послуг. Серед програмного забезпечення вітчизняних підприємств можна зустріти як зарубіжне, так і наших розробників. Хоч більшість підприємств надають перевагу все ж таки нашим програмним продуктам. Оскільки вони є більш пристосованими до вимог законодавства та економічних особливостей нашої держави, а також вартість придбання та обслуговування їх доступніша ніж зарубіжних. Найпоширенішими програмами автоматизації бухгалтерського обліку є ПАРУС, 1С:БУХГАЛТЕРІЯ, АКЦЕНТ, ГАЛАКТИКА, SAP, FIN EXPERT, БЕСТ, ФІНАНСИ БЕЗ ПРОБЛЕМ та багато інших. Всі вони мають свої переваги та недоліки. Не можна сказати що одна з них гарна, а інша погана – у кожного користувача буде своя думка. Більшість програм автоматизації процесів діяльності підприємств можна налаштувати для підприємства з урахуванням його особливостей та специфіки діяльності і зробити максимально зручними для їх використання конкретними користувачами. Спеціально розроблені автоматизовані комп'ютерні програми належать до діалогово-автоматизованого способу ведення бухгалтерського обліку [1, с. 29].

Безперечним лідером на сьогодні за популярністю та тиражем продажів є програми фірми «1С». Перш за все, фірма відома завдяки своєму продукту під назвою «1С: Бухгалтерія». Існує базова і професійна різновиди цієї програми, а також їх різні модифікації, призначені для використання в локальному та мережевому варіанті.

Своєрідність ведення окремих облікових операцій в організаціях різного профілю настільки велике, що немає і не може бути комп'ютерної програми, яка могла б задовольнити всі необхідні потреби. Це тим більше неможливо в сучасних умовах, при не сталому законодавстві, коли різними нормативними актами час від часу змінюються умови «гри» від податкових ставок до методик розрахунку тих чи інших показників. Наперед закласти всі варіанти розрахунків у комп'ютерну програму не можна. У цій ситуації практично всі розробники програм для автоматизації бухгалтерського обліку змушені йти на те, щоб надати користувачу засоби для будівництва програм, використання яких дало б можливість останньому гнучко пристосовувати їх до власної облікової специфіки та переналаштовувати при зміні «правил гри» державою. Бухгалтерські програмні продукти фірми «1С», особливо так звана професійна версія «1С: Бухгалтерія» та спеціалізована програма розрахунку касових операцій, в достатній мірі володіють такими можливостями. Наявність потужних інструментальних засобів дозволяє гнучко змінювати програми до автоматичного виконання масових розрахунків, що залежать як від специфіки конкретного розділу обліку, так і від особливостей облікової політики підприємства. При цьому зазначені засоби не лише дають можливість змінювати окремі параметри, як, наприклад, коди рахунків, субрахунків, аналітичних рахунків, їх назви, податкові ставки тощо, але й дозволяє детально описати і модифікувати правила виконання розрахунків [5, с. 423].

Як показує практика, впровадження дорогих програмних продуктів комп'ютеризації бухгалтерського обліку не дозволяє відразу вирішити всі проблеми

підприємства. В цей же час, успішне впровадження комплексної системи «середнього класу» на підприємстві дозволяє зробити його роботу більш прозорою, усунути значну кількість перепон між підрозділами, скоординувати їх діяльність та в кінцевому результаті, підвищити ефективність функціонування підприємства в цілому. Основними факторами, які впливають на впровадження інформаційних систем бухгалтерського обліку, є потреби підприємства та користувачів, а також наявність відповідних засобів для їх формування [6, с. 76].

Використання комп'ютерних технологій в бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів. Але при організації бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві постає питання про доцільність впровадження на ньому комп'ютерної системи бухгалтерського обліку. Дане питання є досить актуальним, так як вибір способу обробки облікової інформації є центральним в системі організації бухгалтерського обліку.

Теоретично на підприємствах можна організувати облік і без застосування комп'ютерів, але за умови належної організації управління підприємством в цілому. Створення та використання комп'ютерної системи бухгалтерського обліку сприяє не лише прискоренню процесу обробки інформації на підприємствах, в яких облік організований на високому рівні, але й суттєвому покращенню його організації на підприємствах, в яких у веденні бухгалтерського обліку панує безлад. Така можливість зумовлена тим, що комп'ютерний спосіб обробки облікової інформації вимагає формального та чіткого опису облікових процедур у вигляді алгоритмів, що в свою чергу призводить до впорядкування порядку виконання обов'язків працівниками бухгалтерської служби [4, с. 82].

Успіх комплексної комп'ютеризації підприємства значною мірою залежить від готовності керівника до корінних організаційних змін. В зв'язку з цим, перед підприємством гостро постає питання вибору не конкретної системи управління, а компанії-постачальника рішень, яка може запропонувати збалансоване рішення за вартістю та функціональністю. В результаті співробітництва підприємства з компанією-постачальником програмного забезпечення процес комп'ютеризації починається задовго до купівлі системи.

При впровадженні нових комп'ютерних інформаційних систем на підприємстві необхідно оцінити ризик відставання від конкурентів у результаті її неминучого старіння, тому що програмні продукти, як й інші види матеріальних активів, мають надзвичайно високу швидкість заміни новими видами або версіями. Якщо в процесі впровадження нових інформаційних технологій цьому фактору не приділяти належної уваги, цілком можливо, що до моменту завершення переходу підприємства на новий програмний продукт він вже застаріє та доведеться вживати заходи щодо її модернізації. Такі невдачі з впровадженням інформаційних технологій звичайно пов'язані з недосконалістю технічних засобів, в той час як основною причиною невдач є відсутність або слабка опрацьованість методики використання інформаційних технологій.

Можна виділити три основні напрями формування факторів, які обумовлюють впровадження інформаційних технологій. Це, насамперед, потреби підприємства, потреби користувачів та наявність технічних засобів (засоби підтримки інформаційних технологій, які допомагають працівникам сфери бухгалтерського обліку виконувати свою роботу, та повинні мати широкі функціональні можливості і бути придатними для тривалого використання). Впровадження комп'ютерної інформаційної системи дозволяє переходити на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту та ведення бухгалтерського обліку.

Для ефективної комп'ютеризації підприємства, в першу чергу, необхідно з'ясувати, що таке комп'ютеризований бухгалтерський облік. На перший погляд все просто, оскільки комп'ютеризований облік – це облік, що ведеться за допомогою комп'ютерної техніки та спеціалізованого програмного забезпечення. Саме таке помилкове судження є наслідком великої кількості невдалих спроб комп'ютеризації бухгалтерського обліку.

Слід відмітити, що впровадження бухгалтерської програми є ефективним за умови, якщо впровадження даної системи підвищить ефективність та покращення якості ведення обліку на підприємстві. Позитивним результатом такого впровадження може бути:

- впорядкування бухгалтерського обліку;
- збільшення кількості інформації, що надходить з даних бухгалтерського обліку;
- зниження кількості бухгалтерських помилок;
- підвищення оперативності обліку.

У випадку, якщо такі зміни не відбулися, можна вважати, що комп'ютеризація була недоцільною, тобто вона не принесе ефективного кінцевого результату. Таким чином, можемо зазначити, що комп'ютеризація бухгалтерського обліку – це процес, при якому підвищується ефективність та покращується якість ведення бухгалтерського обліку. Тому, перед тим, як приймати рішення про комп'ютеризацію бухгалтерського обліку, необхідно визначити, що саме та яким чином даний процес повинен покращити. Саме це і є метою комп'ютеризації бухгалтерського обліку.

Слід відмітити, що в процесі прийняття рішення про комп'ютеризацію бухгалтерського обліку, слід звернути увагу ще й на такий момент як підхід до створення комп'ютерної системи обліку, що має два можливі варіанти:

- впровадження системи, що буде адаптована до організаційної структури, тобто з її збереженням;

- впровадження системи шляхом раціоналізації організаційної структури.

У першому випадку, інформаційна система, що впроваджується, буде пристосовуватися до організаційної структури, в результаті чого відбудеться лише локальна модернізація методів роботи. В другому випадку організаційна структура підприємства проходить процес раціоналізації, тобто стара структура модернізується таким чином, щоб отримати найбільший ефект від впровадження даної інформаційної системи. При цьому слід враховувати основні принципи створення та впровадження комп'ютерної системи бухгалтерського обліку: економічна доцільність; системний підхід; гнучкість; універсальність; захист (безпека) даних; контроль; сумісність; безперервність розвитку.

Процес комп'ютеризації вимагає певних фінансових витрат в середньостроковому або довгостроковому періоді. Не варто економити на ньому, інакше це може призвести ще до більших ускладнень. Тому впровадженню повинно передувати економічне обґрунтування доцільності впровадження комп'ютерної системи бухгалтерського обліку. Це означає, що необхідно визначити ефективність використання комп'ютерних технологій. В даний час на підприємствах різної величини при виборі систем комп'ютеризації та її глибини досить часто постає питання про доцільність та ефект від цієї комп'ютеризації. В даний час ще не всі підприємства можуть дозволити собі дійсно належні рішення комп'ютеризації системи бухгалтерського обліку. Зрозуміло, що дефіцит висококласних фахівців на ринку інформаційних технологій викликає зростання цін на послуги комп'ютеризації, що, безумовно, створює певний дискомфорт у потенційних клієнтів ІТ-послуг при виборі системи комп'ютеризації бухгалтерського обліку та повноти її впровадження.

Зрозуміло, що вдаль впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку прискорює інформаційні потоки в декілька, а іноді, і в десятки разів. Звичайно, вартість інформації важко оцінити в натуральному виразі, тому іноді важко підрахувати ефект від комп'ютеризації бухгалтерського обліку. Але саме повнота, своєчасність та достовірність отриманої інформації дозволяє ухвалювати правильні та ефективні рішення на різних рівнях підприємства. Адже зрозуміло, що при здійсненні господарської діяльності ціна помилки буває досить високою.

Крім того, обґрунтування економічної ефективності бухгалтерського обліку дозволяє:

- встановити основні економічно ефективні напрями комп'ютеризації

бухгалтерського обліку з окремих управлінських робіт;

- виявити можливий розмір річного економічного ефекту, який забезпечиться комп'ютеризацією бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві;
- визначити припустимий обсяг капітальних вкладень у систему комп'ютеризованого керування на тому або іншому підприємстві;
- розрахувати термін окупності витрат на комп'ютеризацію та порівняти його з встановленими нормативами у відповідній галузі;
- виявити необхідність і доцільність витрат на створення і впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку на кожному об'єкті;
- вибрати найбільш економічно ефективний варіант комп'ютеризації в цілому;
- визначити послідовність проведення робіт з комп'ютеризації бухгалтерського обліку;
- порівняти економічну ефективність комп'ютеризації бухгалтерського обліку з ефективністю інших заходів щодо нової техніки.

Створення комп'ютеризованого бухгалтерського обліку вимагає одночасних витрат на розробку і впровадження комп'ютеризованої системи, а також поточних витрат на функціонування системи.

Одночасні витрати на розробку і впровадження системи обліку включають: попередні витрати, капітальні витрати на придбання (виготовлення), транспортування, монтаж та налагодження обчислювальної техніки, периферійних пристроїв, засобів зв'язку, допоміжного устаткування, оргтехніки тощо.

Ефективність комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку визначають порівнянням результатів від функціонування даної системи та витрат усіх видів ресурсів, необхідних для її створення та розвитку.

Зазначимо, що заходи щодо розвитку бухгалтерського обліку мають на меті покращення методичного та організаційного стану зазначеної системи як складової загального процесу управління. При цьому ефективність заходів з удосконалення може бути виражена як в економічних, так і в якісних показниках. Економічні показники отриманих результатів характеризують зменшення обсягу трудових, часових і грошових витрат. Якісні показники відображають ступінь поліпшення методології, організації, техніки бухгалтерського обліку. Найбільш повна характеристика ефективності заходів щодо розвитку бухгалтерського обліку досягається в результаті комплексного розгляду досягнутих результатів.

Висновки. Отже, інформаційне програмне забезпечення стало невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку без якої неможливо уявити сучасну бухгалтерію. Воно таке ж важливе для облікового процесу підприємства як система документообігу, наявність кваліфікованих обліковців, облікова політика, процес організації бухгалтерського обліку. Вдало підібране та ефективно налагоджене програмне забезпечення бухгалтерського обліку забезпечує максимальну ефективність управління підприємством в цілому та системи бухгалтерського обліку зокрема. Використання інформаційних технологій в бухгалтерському обліку забезпечує його оперативність, так як в такому випадку, стан розрахунків, активів та зобов'язань можна проконтролювати в будь-який момент часу. За допомогою довідкових реєстрів та системи оперативного спостереження, без втручання людини в розрахунки, можна отримати обороти та залишки по кожному з рахунків. Сучасний керівник підприємства не може дозволити сьогодні собі прийняття управлінських рішень не маючи достовірної, повної інформації, яка надається автоматизованою системою бухгалтерського обліку.

Анотація

У статті досліджено існуючі підходи щодо економічної ефективності впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік. Визначено місце інформаційного забезпечення в системі бухгалтерського обліку. Обґрунтовано особливості впровадження

та експлуатації інформаційних систем бухгалтерського обліку, а також визначено їх місце в системі управління.

Ключові слова: автоматизація обліку, інформаційні системи, комп'ютеризація обліку, програмне забезпечення, ефективність управління, інформаційна технологія.

Аннотация

В статье исследованы существующие подходы относительно экономической эффективности внедрения информационных технологий в бухгалтерский учет. Определено место информационного обеспечения в системе бухгалтерского учета. Обосновано особенности внедрения и эксплуатации информационных систем бухгалтерского учета, а также определено их место в системе управления.

Ключевые слова: автоматизация учета, информационные системы, компьютеризация учета, программное обеспечение, эффективность управления, информационная технология.

Annotation

In the article existent approaches in relation to economic efficiency of introduction of information technologies in a record-keeping are explored. The place of the informative providing in the system of record-keeping is certain. The features of introduction and exploitation of the informative systems of record-keeping are grounded, and also their place is certain in the system of management.

Keywords: automation of account, informative systems, computerizing of account, software, management efficiency, information technology.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф., Давидюк Т. В., Євдокимов В. В., Легенчук С. Ф. Інформаційні системи і технології в обліку: Підручник для студентів ВНЗ. – Третє вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 468 с.
2. Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. Науково-практичний журнал. – 2009. – №10 – с.17-22
3. Євдокимов В. В. Особливості впровадження комп'ютерних систем бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / В. Євдокимов // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009.- № 1 – Режим доступу до журналу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/
4. Писаревська Т. А. Інформаційні системи обліку та аудиту: навчальний посібник. / Писаревська Т. А. – К.: КНЕУ, 2004. – 369 с.
5. Радченко М. Г. 1С:Предприятие 8.0. Практическое пособие разработчика. Примеры и типовые приемы / Радченко М. Г. – М.: ООО «1С–Пабблишинг», 2006. – 656с.
6. Терещенко Л. О., Матієнко-Зубенко І. І. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 187 с.